

UPPROP: VATTENSTJÄRNA

Vattenstjärna, en växtgeografiskt intressant levermossa

Att sätta namn på levermossor hör inte till det lättaste. Några av de allmänaste arterna kan man kanske klara utan allt för stort besvär, i vissa fall genom jämförelse med färgbilderna hos Jahns (1980). En art som inte finns med där men som ändå är lättbestämd är vattenstjärna, *Ricciocarpus natans*. Framför allt känner man igen den på dess ovanliga levnadssätt. Den växer nämligen oftast flytande på vattenytan i sjöar, bäcksel, dammar och diken. I större sjöar håller den mest till i lugna vikar, inom eller i nära anslutning till vassbältet. Till skillnad från andra flytande arter som andmat och vissa lånkearter tycks den inte bilda slutna mattor på vattenytan, utan individerna växer tydligt åtskilda. Vattenytan verkar grönprickig med drygt centimeterstora rosetter på några centimeters avstånd från varandra. Rosetten består av en flikig bål, grön ovanpå men rödbrun på undersidan (purple-brown enligt Arnell 1956, violett enligt Krok & Almquist).

Det intressanta med vattenstjärnan är dess utbrednings- och spridningsförhållanden. Arten är sent inkommen i landet, och dess areal tycks hela tiden vidgas. Utbredningen omkring 1940 har klarlagts av Lohammar (1940 med karta). De första svenska fynden gjordes 1879 i Stockholmstrakten, och alltjämt har arten sin huvudutbredning i Mälardalens län. Utanför detta område finns den ± sällsynt från Skåne till Dalarna och Hälsingland. Spridningen torde ske med sjöfåglar, på vilka rosetterna fastnar i fjäderdräkten eller på fötterna.

Lohammar meddelar också det första fyndet i Dalarna: Svinesjön i Husby socken. Nästa gång arten omnämns är hos Sundin (1944 a, b) från två lokaler i Folkärna. Senare tycks inget ha publicerats, men en spridning uppåt Dalarna har hela tiden fortgått. Vi känner nu ytterligare 11 lokaler. Dessa kommer att publiceras i ett nytt tillägg till Dalafloren, avsett att utkomma i Svensk botanisk tidskrift senare i år. Här skall blott nämnas att arten nu nått Siljansbygden i Leksand (enligt Lars E Kers) och Varpan utanför Falun (massförekomst vid Bergsgården 1974, Lohammar och G W). Härmed har också höjdrekordet ökat från c 90 m hos Lohammar (Tåkern) till 161 m vid Leksand.

Arten växer främst i näringsrika vatten men tycks inte vara speciellt kalkgynnad. Dalabotanisterna uppmanas hålla utkik efter den. Särskilt intressant skulle vara att få lokaler utanför slättbygderna. De uppgifter som önskas är vattendragets namn och läge, dess höjd ö.h., mängdförhållandena och givetvis datum för fyndet. Av stort intresse skulle vara om någon kunde följa utvecklingen på en lokal under flera år. Det har nämligen visat sig att mängden varierar starkt från år till år. Massförekomster blir ofta bara ettåriga, och de följande åren kan det vara stårt att överhuvudtaget hitta arten.

Alla uppgifter om vattenstjärnan mottages tacksamt av Tomas Ljung, Rättviks naturmuseum, 795 00 Rättvik, eller av författaren, Granvägen 11, 791 32 Falun,. Skicka gärna med ett par rosetter för säkerhets skull.

C Gunnar Wistrand

Citerad litteratur.

Arnell, S 1956. Illustrated mossflora of Fennoscandia. I Hepaticae. Lund.

Jahns, H M 1980. Ormbunkar, mossor, lavar i Nord- och Mellaneuropa. Forum.

Krok & Almquist 1962. Svensk flora II Kryptogamer. Stockholm.

Lohammar, G 1940. Ricciocarpus natans (L) Corda nuvarande nordeuropeiska utbredning. Svensk botanisk tidskrift 34.

Sundin, T 1944 a. Ny fyndlokal för Ricciocarpus natans (L) Corda i Dalarna.

Sundin, T 1944 b. Ytterligare en lokal för Ricciocarpus natans (L) Corda i Dalarna. Båda i Svensk botanisk tidskrift 38.

